

Vigred se povrne . . .

(Pomladanski običaji po naših krajih).

Vremena so se vendar zjasnila in Vesni je odprta pot v deželo. Z njo prihaja pomladanska poezija, polna hrepenenj in radosti. Saj pa tudi naš kmetič občuti v srcu prihod pomladi. Njegova čustva se zrcalijo s nešteti običaji, pregovorih in pripovedkah. Naj omenimo le nekaj značilnejših!

Ptice.

Gospodar ali hlapec, ki je pri živini, ne sme biti nikdar tešč, predno gre na polje. Le tedaj sme ostati tešč, če je že doma čul vse ptice peti. Če ne bi kukavice slišal in ne bi imel drobiža v žepu, bi postal siromak. — Če bi pa dekle preslišalo golobico, bi morala še isto leto zibati.

Čukovo čivkanje naznanja smrt. — Velika črna žolna pozna korenino, ki ima neko posebno moč, da vsaka zaprta vrata odpre. Če se jih s to korenino dotakneš, sploh vse, kar se skupaj drži, razpade pod to korenino. Kdor hoče korenino dobiti, mora žolno gnezdo zadeleti, žolna bo prinesla korenino in z njo odprla gnezdo. — Ponekod pravijo starši otrokom, da jih je prinesel ptič Bogdal, kateri ima dolg vrat in visoke noge. Ta ptič varuje otroke kač, če v gozdu zaspijo.

Lastavice jajce se mora skuhati in položiti nazaj v gnezdo. Iznajdljiva lastovica hoče to jajce zopet ozdraviti z nekim koreninom, katerega je dobro dobiti in ga dati med denar, ki ti ga nikdar ne zmanjka. — Če kdo lastavko umori ali njeno gnezdo razdere, bo v hišo treščilo. Kdor lastavice prej sliši kot vidi, bo obrekovan.

Čebele.

Ako mlad roj, ki je obsedel na drevesu, pod roko pogledaš, bo odletel. — Podarjene čebele se najbolje obnesejo, ukrađene pa vse pomro. — Če komu roj čebel uide, mora jelšino vejo v svojo vodo namočiti in pognati med »čebele« v zrak, da se vsedejo na vejo. So pa čebele že odšle, se mora ta veja dati v hrast, pa se bodo tam vsedle.

Zabe.

Če so pomladi zabeja jajca globoko v vodi, bo velika suša, če so pa bolj na vrhu, pa bo mokro leto.

Velikonočni običaji v naših krajih

Maribor, 7. aprila.

Na »vuzem« se povsod pred zoro kuri, kar imenujejo »vuzemnico«, ki ščiti pred kugo.

To jutro si devajo ljudje v vodo namočene bršljanove vence na glavo, da so celo leto zdravi in veseli. (Ob Sotli).

Kdor pije na veliko noč pred solničnim vzhodom bistro studenčnico iz bršljanovega bokala, ostane zdrav in močen celo leto. (Ob Sotli).

Na »vuzem« moraš na tešče blagoslovljen hren in kruh jesti pa žganico piti, da ne dobiš mrzlice. (Prlekija).

Kdor se na vuzem z laktom ob mizo nasloni, dobi tvorje. (Slov. gorice).

V jerbasu z blagoslovljenimi jedli morajo biti »dobre reči« tako-le razvrščene: Na sredini rdeča jajca (»pisanke«) in hren, spodaj velikanski kolač, ki je res velik kakor kolo, poln strdi in orehov. V votlini sredi kolača leži svinjsko pleče in tudi nekaj tetetine, zraven pa še vsaj ducat klobas. Pri boljših hišah še pridajo dvojnjo svinjetino, novo in staro, to je od prejšnjega leta. Na dnu jerbasa je še »trdno pečena potica«, ki je še bolj polna tistih slaščic, kakor kolač. (Prlekija).

Blagoslovljene jedi se morajo na tešče jesti, ponekod že začnejo z »žegnom« v soboto po vstajenju, kar se pa med kmeti splošno smatra za velik greh. (Pohorje).

V nedeljo zjutraj, ko se dan, kresi gorijo in čuje se močno streljanje. Gospodari budijo družino in pred solničnim vzhodom gredo na trato, se obrnejo proti vzhodu in molijo. (Ljutomerske gorice).

Krt.

Ako krt blizu hiše ali v hiši krtine napravi, pomeni to smrt v hiši.

Vasovanje.

Hitro spomladi, ko postajajo dnevi bolj topli in noči jasnejše, gre vsak »fejst« in korajžen fant vasovat. Da, korajžen mora biti, še posebno če gre vasovat v tujo vas, kjer ga po večkratnem takim obisku že poznajo in ga gotovo — pričakajo. Če pride sam, ga prav pošteno namlatijo in nazadnje še vržejo v bližnjo mlako.

Da se jim za to »dobroto« nekoliko oddolži, gre drugi dan ali vsaj takrat, kadar je že zdrav, zopet vasovat, a ne sam, z njim gre več njegovih prijateljev. Do svojega cilja gredo čisto mirno in skrivoma, ko so pa na mestu, začnejo izzivati. Takoj se prikažejo iz raznih kotov postave, in začne se pretep. Navadno so potem zmagovalci na strani vasovalca, ki potem pojoč odidejo.

V Slov. goricah je navada, da mora vasovalec prihajati. Tedaj se večkrat zgodi, da mu odženejo konja in ga včasih tudi ne dobi več nazaj.

Cvetke.

Če kdo venečo cvetko nosi, drugo dekle prosi. — Na Pohorju pravijo najljubšemu cvetu »nebeške angele«, »roženkraut«, »troštarja sv. Duha«, rožmarin je »Jezus Marijin sin«, vrtnica je Marija devica. — Pred Jurijem se ne sme cvetlic vohati, zaradi smrdljive sape.

Poljsko delo in hišna opravila.

Sedaj spomladi, ko se odpre vsepovsod delo, bo dobro, če omenim, česa se je treba čuvati in kaj je treba narediti, da se izplača trud. Da bo repa prav debela, se morajo ob setvi pri hiši kregati. — Na njivi se ne sme jesti, drugače miši in gosenice vse pokončajo. — Kadar se sadijo buče, se mora prav posebno lagati, da bodo debele. — Kdor gnoj zvrne, bo še tisto leto umrl. — Na sebi ne smeš ničesar šivati, sicer vse pozabiš. — Na mizi ne smeš sedeti, drugače dobiš na zadku tvor. — Z metlo se ne smeš pustiti udariti, sicer se ne moreš poročiti.

Na Murskem polju je v jerbasu, v katerem nesejo jedila k blagoslovu, čisto na vrhu velik hleb kruha »bresmec« imenovan. Ta mora biti načet. (Sv. Križ).

Hlapci na ta dan ne smejo česati kolenjev; kdor jih le češe, stori smrten greh. (Mursko polje).

To jutro hodijo nekateri na trato klečati, klečati pa morajo na golih kolenih; kdor to stori, tega se mrzlina ne prime. (Slov. gorice).

Jajčevo luščine, hren in druge ostanke trosijo okoli hiše, ker bi drugače celo leto kače lazile okrog hiše. Kost blagoslovljenega mesa se vtaknejo za streho, da poleti grom ne udari v hišo. Tudi proti zobobolu so take kosti dobre. (Pohorje—Prlekija).

Blagoslovljen kruh se podeli vsem domačim živalim, le mački ne, ker se hudič prikaže večkrat v podobi mačke. (Slov. gor.—Pohorje).

Kdor poskusi 9 pisank, bo vedno srečen. (Slov. gor.)

Gospodar da blagoslovljenega črnega kruha in hrena živini, da bi jo Bog blagoslovil. (Ščavnica).

»Vuzem« imenujejo ob Ščavnici velikonočno nedeljo, pa tudi nek majhen kebrček, ki zimo prespi pod zemljo, ima isto ime. Če ga otroci spomladi hitro najdejo, govornijo: »Pridi, rdeči vuzem, pridi!« Ko ga pa izsledijo, ga denejo na kako cvetico in okoli njega plešejo: »Vuzem je priša, vuzem je priša . . .«



Nogavice iz prave ali umetne svile.

Vsaka dama ve, koliko veljajo njene nogavice, in radi tega treba paziti, da bodo zmeraj popolnoma v redu.

Z „RADIONOM“ lahko perete nogavice kolikokrat hočete, one ne bodo nikdar izgubile svoj prvotni sijaj.

Eno pravilo je važno: Vedno je treba „RADIONOM“ v mrzli vodi raztopiti, a potem nogavice izprati v mlačni raztopini. Potem izprati s čisto vodo in razprostrti, da se suše.

S takim pranjem bodo nogavice ohranile svoj sijaj in svoj svilen izgled.

V kraljestvu zmaja

»LINTVER«, POZOJ ALI ZMAJ. — PO STANEK POŠASTI. — STRAŠNE »STORIJE« O ZMAJIH. — DIJAKI »ČRNE ŠOLE«. — KROKODIL. — SOVRAŽNIK CERKVE. — SV. JURIJ, ZMAGOVALEC.

Maribor, 31. marca.

V Sloveniji je mnogo krajev, kjer živi deca pod dojmom pravljic o zmaju, pozajo ali »lintveru«. Boč, Konjiška gora, Hum in drugod je — kraljestvo zmaja. Saj so pa tudi pripovedke o strašnem »lintveru« otročičem najljubše, posebno če so vzete iz domačega miljeja.

Zanimiva je ljudska domišljija o postanku »lintvera«. Pravijo, da ni dobro petelina čez tri leta rediti; če postane sedem let star, znese jace, iz katerega se izvali »lintver«. To zverino si pa tudi lahko sam zređiš. Nek župnik je to poskusil. Blagoslovil je raka in ga dal v jamo. Vsak dan mu je priliz nekaj vode in gnojnice. Rak je naglo rasel in v kratkih letih je postal tako močen, da je vedno stresal bližnje cerkev, kadar je župnik v njej maševal. Župnik si nikakor ni vedel pomagati zoper to pošast. V katero se je izpremenil rak. Prav takrat ga obišče dijak »iz črne šole« in tega župnik naprosi, da mu odpravi zmaja. Po dolgem obotavljanju je dijak privolil. Župniku je rekel, naj gre v hosto in se naj prime za leskov grm, da ga nevihta, ki bo nastala, ne razčesne. Župnik je storil, kakor mu je dijak naročil. Ko je dijak »lintvera« vzdignil, nastal je strašen vihar, ki je oni leskov grm izruval in raztrgal župnika na drobne kesce. (Dr. Pajek 1889.) V Prlekiji pravijo, da nastane zmaj iz uši, če jih rediš v maslu.

V Konjicah se govori, da je zmaj v močvirju vrh Konjiške gore. Vsak petek se mora v župni cerkvi brati sv. maša v ta namen, da lintver ne pride iz gore. Včasih pa le uide in takrat nastane strašna »frtuna«, to je nevihta.

Pri Mali Nedelji se pripoveduje sledeče: Kadar je kokot 10 let star, iznese jajce, iz katerega se izvali pozoj, ako jajce vržeš v močvirje. V nekoliko letih tako strašno zraste, da je vse okoli njega v veliki nevarnosti. Tedaj pride dijak črne šole po pozajo; dijaki so namreč v hablonskem stolpu izurili v vseh tujih umetnostih; tam sede na ranti, kakor golobje, vsako leto zagrabljajo vraga in ga odnese. Ko dijak ob močvirju opravi svoje tajne čarovniške molitve, se privalja pozoj na suho in sicer v podobi svinje, drugič v podobi krave in tretjič v podobi konja, katerega zajaše, ko mu je nataknil uzdo. Tedaj se vzdigne čudoviti konjenik naravnost kvišku, z njim pa tudi sivi oblaki in burja. Koder jaha, pada toča in razsaja strahovit vihar, ki lomí stare hraste čez sredino ali jih izruva s koreninami, hiše pa podira. Dijak goni pozajo tam, kjer na svojem potovanju ni dobil kruha in prenočišča, zato je dijake

črnih šol treba vedno gostoljubno sprejeti. Ljudje pravijo, da pri vsaki nevihti dijak jaha pozajo in si celo domišljuje, da so videli njegov rep ali pa nogo. Ko je leta 1882 strašna nevihta od Male Nedelje do Ormoža vse pokončala, so ljudje bili trdno prepričani, da je črnošolec prihajal zmaja iz svojega kraljestva. To njihovo prepričanje je bilo tem živahnjejše, ker so na cesti, ne daleč od župnikovega dvorca našli v mlaki globoko pod blatom — črne latinske bukve z rdečo obrezo, ki so padle dijaku iz rok, ko je tam mimo jezdit. Župnik je takoj spoznal svojo knjigo, ki jo je na oknu pozabil in mu jo je odnesla nevihta v blat. Pa ravno tega mu niso hoteli čisto verjeti, ker so župniki z dijaki črne šole v zvezi in jih zato nočejo izdati!

V Središču pa menijo, da iz jajca, ki ga znese na gnoju kokot in ga mladenič devet let nosi pod pazduho, izleže zmaj, ki si ga različno predstavljajo. Podoben je krokodilu, samo da je večji in ima 7 repov. Pravijo, da ima glavo pod zvonikom cerkve sv. Miklavža v Ljutomerskih goricah. Zvonik te cerkve je čez sredo z močnim železjem zvezan in ljudstvo misli, da mora to biti napravljeno zato, da se cerkev ne poruši, če zmaj zraje z glavo. Drugi si predstavljajo pozajo kot gorečo metlo, ki ponoči leta po zraku.

Največji sovražnik lintvera je sv. Jurij, ki ga je že izdatno naklestil, zato v takih krajih ni pripovedk o še živem pozajo, kraljestva zmaja ni več, pravljice govore le še o junaškem zmagovalcu.

Če ljudje na veliko noč podnevi v postelji ležijo, jim potem na njivi lan poleže. (Celjska okolica).

Blagoslovljenim jestvinam, ki se zavživajo za veliko noč, pravijo na Dravskem polju »presmec«.

Kdor pred veliko nočjo bos hodi, tega kača ne bo pičila. Ko jutrnico zvoní, vstanejo domačini in gredo pod kap molit. Kdor to stori, celo leto ne bo bolan. To jutro kresi veselo gore. Nekaj blagoslovljenega kruha vržejo tudi v studenec, nekaj pa dobi živina. (Celjska okolica).

Tovariša od banke.

»Na koliko let ste obsojeni in zakaj?«

»Na pet, ker sem izropal banko »Swindelia«.

»In vi?«

»Na deset, ker sem ustanovil banko »Swindelia«.